

## STRESZCZENIE

Praca dotyczy adaptacji matek do wymagań związanych z pandemią zakaźnej choroby Covid-19 wywołanej wirusem SARS-CoV-2 oraz znaczenia współpracy rodzicielskiej dla tej adaptacji. Pandemia, zgodnie z teorią stresu rodzinnego, to pochodzący z zewnątrz systemu rodzinnego stresor nienormatywny, z którym wiąże się znaczne ryzyko kryzysu (nieprzewidywalny, nagły, silnie destabilizujący życie rodziny, nie podlegający kontroli). W badaniu własnym uwagę skupiono na sytuacji matek konfrontujących się z wymaganiami pandemii. Badania ukazują bowiem, iż to właśnie matki były szczególnie narażone na doświadczanie trudności w adaptacji do tych wymagań. W porównaniu do innych grup, matki częściej doświadczały zaburzeń psychicznych i stresu (Pruett i in., 2021; Russell i in., 2020), w tym stresu rodzicielskiego (Giannotti, Mazzoni, Bentenuto, i in., 2022). Jako wskaźniki wymagań związanych z pandemią przyjęto poczucie zagrożenia Covid-19 oraz intensywność zewnętrznych stresorów związanych z pandemią Covid-19. Poczucie zagrożenia Covid-19 odnosi się do sposobu postrzegania jednostki, która interpretuje pandemię jako potencjalnie zagrażającą (jej zasobom i ogólnemu dobrostanowi) i która w związku z tą sytuacją odczuwa negatywne emocje, takie jak lęk, niepokój. Adaptacja rozumiana jest jako stan dostosowania się do wymogów i osiągnięcia równowagi pomiędzy wymaganiami a możliwościami potrzebnymi do spełnienia tych wymagań (McCubbin i Patterson, 1983). W niniejszym projekcie w analizach uwzględniono następujące wskaźniki adaptacji matek do wymagań związanych z pandemią: zaburzenia zdrowia psychicznego, stres rodzicielski, satysfakcja z życia oraz satysfakcja z małżeństwa. W oparciu o teorię stresu rodzicielskiego przyjęto, iż stres rodzicielski, pojawiający się w wyniku trudności w spełnianiu wymagań podyktowanych rolą rodzicielską i narastający pod wpływem doświadczania stresorów (Abidin, 1992), jest mediatorem zależności między poczuciem zagrożenia Covid-19 a zaburzeniami zdrowia psychicznego matek konfrontujących się z wymaganiami pandemii. Bazując na założeniach Ekologicznego Modelu Współpracy Rodzicielskiej Feinberga (2003) przyjęto, iż sposób, w jaki rodzice współpracują ze sobą w opiece i wychowaniu dziecka, wywierać może bezpośredni oraz pośredni efekt na adaptację matek do wymagań związanych z pandemią. Przyjęto, iż współpraca rodzicielska może moderować zależność między poczuciem zagrożenia Covid-19 a stresem rodzicielskim oraz między poczuciem zagrożenia Covid-19 a zaburzeniami zdrowia psychicznego matek. Zgodnie z koncepcją współpracy rodzicielskiej i wynikami dotychczasowych badań uwzględniono pozytywne i negatywne aspekty współpracy rodzicielskiej. Przyjęto, iż pozytywna współpraca rodzicielska może pełnić rolę czynnika

ochronnego, tłumiącego negatywny efekt związanych z pandemią wymagań na stan zdrowia psychicznego matek i na stres rodzicielski, natomiast negatywna (konfliktowa i podważająca) współpraca rodzicielska stanowić może czynnik ryzyka, zwiększając podatność matek na działanie tych wymagań (poczucia zagrożenia Covid-19). Przyjęto ponadto, zgodnie z modelem Feinberga (2003), iż współpraca rodzicielska może wywierać bezpośredni efekt na satysfakcję matek z życia oraz z małżeństwa. W związku z tym, iż ważny nurt w badaniach nad współpracą rodzicielską stanowi badanie wzorców tej współpracy, kolejnym celem w projekcie jest zidentyfikowanie wzorców współpracy rodzicielskiej w czasie pandemii i określenie ich związku ze wskaźnikami adaptacji matek. W celu rozwiązania przyjętego problemu badawczego przeprowadzono badanie, w którym uczestniczyło 360 matek pozostających w związku małżeńskim i sprawujących opiekę nad przynajmniej jednym dzieckiem w wieku 7-12 lat. Badanie przeprowadzono w okresie od 1 do 16 lutego 2021 roku w formie zdalnej, za pośrednictwem ogólnopolskiego panelu badawczego Ariadna. W tym czasie obowiązywały liczne ograniczenia, które poważnie dezorganizowały życie i wymuszały na jednostkach, rodzinach i całych społecznościach dokonanie zasadniczych zmian w celu adaptacji do całkiem nowej, do tej pory nieznannej i zaskakującej sytuacji. Analizy statystyczne wykonano w programie IBM SPSS Statistics 29, makro PROCESS 4.1 (Hayes, 2022; model 8) oraz w programie Mplus 8.8 (Muthén, Muthén, 2017), w którym przeprowadzono analizę profili latentnych (Latent Profile Analysis, LPA). Stwierdzono, iż poczucie zagrożenia Covid-19 wywiera bezpośredni i pośredni, mediowany przez stres rodzicielski, efekt na zaburzenia zdrowia psychicznego matek. Dodatnia zależność pomiędzy poczuciem zagrożenia Covid-19 a stresem rodzicielskim matek jest moderowana przez współpracę rodzicielską w taki sposób, iż dodatni efekt poczucia zagrożenia Covid-19 na stres rodzicielski słabnie wraz ze wzrostem pozytywnych aspektów współpracy rodzicielskiej, zaś nasila się wraz ze wzrostem negatywnych aspektów współpracy (podważania i konfliktu). Stwierdzono ponadto, iż współpraca rodzicielska jest najważniejszym predyktorem wyjaśniającym satysfakcję z życia i satysfakcję z małżeństwa badanych matek. Przy kontroli zmiennych demograficznych oraz wskaźników pandemii (które, zgodnie z literaturą przedmiotu mogą wywierać efekt na zmienne wyjaśniane), współpraca rodzicielska istotnie zwiększa zakres wyjaśnianej wariacji satysfakcji z życia ( $\Delta R^2 = 11\%$ ) i z małżeństwa ( $\Delta R^2 = 50\%$ ). W efekcie przeprowadzonych analiz wyodrębniono cztery profile współpracy rodzicielskiej: Współpracujący, Konfliktowy, Niezaangażowany oraz Mieszany. Stwierdzono, iż przynależność do profili różnicuje poziom stresu rodzicielskiego, zaburzeń psychicznych i satysfakcji z małżeństwa. Stwierdzone prawidłowości poszerzają dotychczasową wiedzę na temat czynników wyjaśniających

adaptację matek do wymagań związanych z pandemią, w tym także o wiedzę na temat mediującej roli stresu rodzicielskiego oraz moderującej roli współpracy rodzicielskiej. Przedstawiono interpretację psychologiczną uzyskanych wyników, zidentyfikowano ograniczenia projektu oraz wskazano implikacje praktyczne wynikające ze stwierdzonych prawidłowości.

Słowa kluczowe: matka, pandemia Covid-19, współpraca rodzicielska, adaptacja rodziny, poczucie zagrożenia Covid-19, stresory związane z pandemią, stres rodzicielski, zaburzenia zdrowia psychicznego, satysfakcja z życia, satysfakcja z małżeństwa